

МИСЛОВНИТЕ КАРТИ И МЯСТОТО ИМ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, ИНФОРМАТИКА И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Тодорка Драгойчева Антонова-Ангелова, Трето ОУ „Димитър Благоев“ – Шумен

Ангел Стоянов Ангелов, СУ „Сава Доброплодни“ - Шумен

Илка Неделчева Карева – Трето ОУ „Димитър Благоев“ - Шумен

Резюме: Докладът представя изследване, при което на базата на резултатите от проведен експеримент в 3 ОУ “Димитър Благоев“ и Средно училище „Сава Доброплодни“, гр. Шумен, се оценяват обучителните резултати от използването на мислови карти с цел реализация на образователните програми по български език и литература, информатика и информационни технологии. Направеното проучване предоставя резултати с контролни групи съставени от ученици в 5. - 7. клас.

За да предизвикаме задълбочен и истински интерес към обучението по български език и литература, информатика и информационни технологии, за да работим за все по-успешното преодоляване на инертността на учениците и за да ги убедим, че получаваните от тях знания са с практическа стойност, е необходимо да иктивизираме и разнообразим по нов начин дидактическият процес. Постигането и реализирането на тези задачи може да се осъществи чрез въвеждането на иновативни методи и техники на обучение, които да комбинираме с традиционните.

Предимствата на интерактивността в обучението на учениците по цитираните по-горе учебни предмети, са защитени убедително в научната литература. Синтезирано казано, интерактивността в образователния процес в училище е средство за развитие на личността в много посоки. Тя съдейства за изграждането на същностна мотивация за учебна дейност, развава аналитичните и изчислителните умения. Познанието се формира устойчиво и удовлетворително. Стимулира се комплексното изграждане на познавателни, комуникативни, социални и емоционални компетентности.

Изискванията на съвременния свят поставят нови предизвикателства пред образованието. Негова мисия е да подготви учениците за активно, отговорно и пълноценно участие във всички сфери на динамично променящия се живот. В съответствие с това, в училищното обучение по български език и литература, информатика и информационни технологии се осъществява при ориентация от знаецентристки към компетентностен подход

Според новите учебни програми за обучението по български език и литература в 5. клас ученикът трябва да покрива по нов начин различните видове компетентности. В настоящата разработка ще се опитаме да покажем как могат да се реализират:

Социокултурни компетентности	Търси, извлича, подбира и използва информация от различни видове текст и от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи. Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда. Самостоятелно подбира четива и използва различни информационни източници, за да изпълни конкретна изследователска задача.
Дигитална компетентност	Използва мултимедия за представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.
Социални и граждански компетентности	Умее да работи в екип при изпълнение на съвместни задачи.
Умения за учене	Планира работата си с помощта на различни видове справочни материали. Използва книги от електронни библиотеки и от други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Съпоставя и различава историческите, митическите и фолклорните разкази и образи на света, създадени от различни общности.

След всичко казано дотук можем да обобщим, че за да предизвикаме интереса на учениците, е необходимо да излезем от стереотипите на преподаване и да използваме интеракцията в часовете си. За интерактивните методи е писано много, затова ще се насочим към нещо конкретно – мисловните карти.

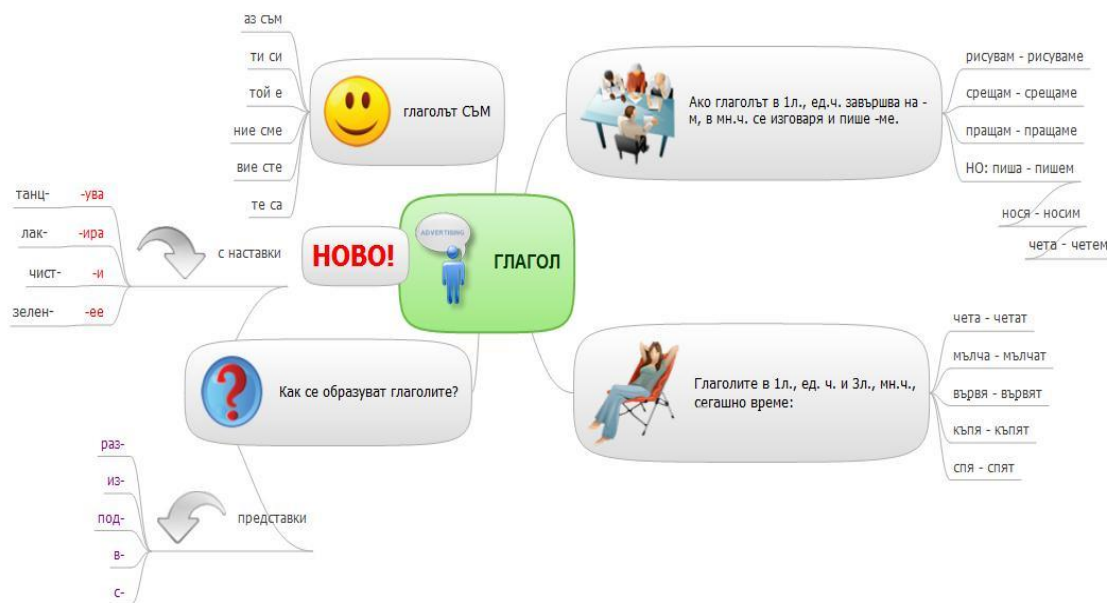
Мисловната карта (Mind maps) е разработена от Тони Бюзен, който е известен писател, лектор и консултант по въпроси, свързани с интелекта, освен това предоставя обучение по психология и проблеми с мисленето.

Мисловната карта е проявление на естествената функция на човешкия разум. Това е мощен графичен метод, който дава универсален ключ към пълноценното използване на мозъка. Мисловните карти могат да се използват във всички области на живота, където по-ефективното учене и по-ясното мислене увеличават успеваемостта.

Как да подготвим работата с мисловни карти?

Първа стъпка е да се определят основните структуриращи идеи – *ключовите понятия*, в които могат да се организират всички други понятия. Това са онези думи или изображения, които са най-простите и логични инструменти за подреждане. Те събират в себе си най-голям брой асоциации.

На изображението (Фиг. 1) е даден пример за мисловна карта, организирана около граматичните категории на глагола.

Фиг. 1

От своя страна ключовите думи или изображения могат да бъдат поставени в *центъра на други мисловни карти*, които отново ще се разрастат *дървовидно*.

Всяка мисловна карта е потенциално безкрайна, което разкрива неограничената асоциативна и творческа природа на всеки нормално развит човешки мозък.

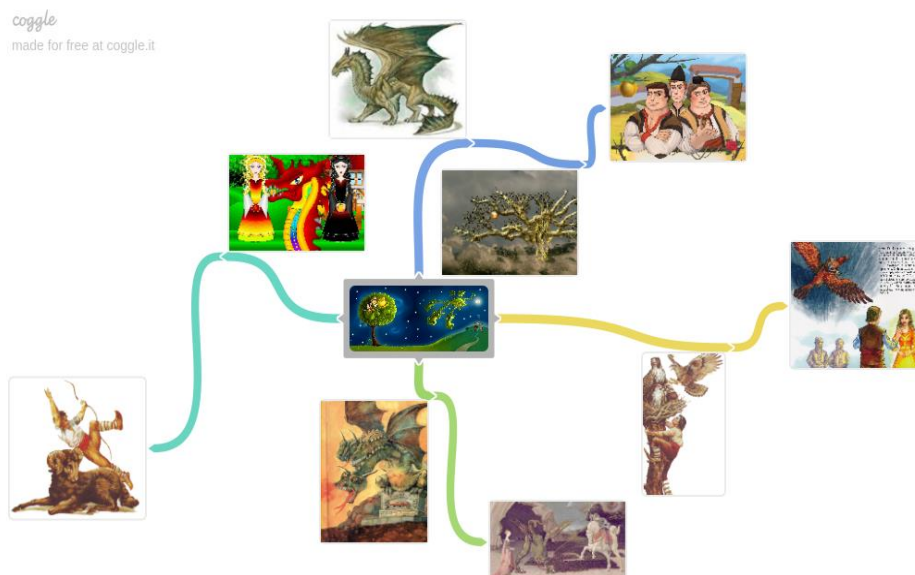
Мисловните карти могат да се използват във всички области на живота, където по-ефективното учене и по-ясното мислене увеличават успеваемостта. Методът има четири основни характеристики:

- ✓ обектът, който е фокус на вниманието се откроява като централно понятие;
- ✓ основните теми на мислене излизат от централното понятие като клони;

- ✓ клоните включват ключовото изображение или ключова дума, изписани върху свързана с централното понятие линия. Второстепенните теми също се изобразяват като разклонения на клоните от по-високо ниво;
- ✓ клоните се свързват в мрежовидна структура;

Мисловните карти могат да се обогатяват с цветове, изображения, символи и обемност, които ги правят по-интересни и по-красиви, придават им индивидуалност. Всичко това улеснява творческото мислене, запомняне и достъпа до информация.

Пълните възможности на мисловните карти се проявяват, когато за централно понятие използваме не думи, а изображение и изобщо навсякъде, където е възможно, в картата използваме рисунки вместо думи. Комбинирането на двете кортикални умения – за възприемане на думи и на образи – увеличава интелектуалната ви мощ, особено когато учениците създават собствени рисунки. Тази практика може да се реализира в часовете по литература (при изучаването на митовете или приказките например) – Фиг. 2.

Фиг. 2

При така предложена мисловна карта учениците трябва да възпроизведат текста, като проследят отделните епизоди в приказката.

Мисловните карти впрягат на работа целия набор от кортикални умения- думи, изображения, числа, лирика, ритъм, цветове и пространствена ориентация- те са уникално мощен метод.

Къде е мястото на информационните технологии в този процес? Според учебната програма по информационни технологии в прогимназиален етап обучението е насочено към

овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с учебния предмет, с изграждането на дигитални компетентности на ученика и с приложението им в различни предметни области. В 5. клас се придобиват систематизирани знания и умения за информационните технологии, формират се нови знания и умения за търсене на информация по дадена тема в интернет и безопасно ползване на услугите предлагани там, създаване и форматиране на текст на ниво символи и абзац и формиране на знания и умения за създаване и обработка на графични изображения. Всички цитирани знания и умения по информационни технологии се придобиват под формата на учебни проекти, реализацията на които може да премине в подготовката и създаване на мисловни карти, свързани с теми, изучавани по учебния предмет български език и литература.

Технологичните стъпки при работа по проект, свързан с разработката на мисловни карти, може да изглежда по следния начин:

- Избор на централно изображение - изображението автоматично привлича вниманието на очите и мозъка. То поражда множество асоциации и ефективно подпомага паметта. Освен това изображението е привлекателно на много нива. Ако в самият център на мисловната карта стои дума (а не изображение), тя може да бъде превърната в изображение, чрез цветове, обемност, и атрактивна форма;

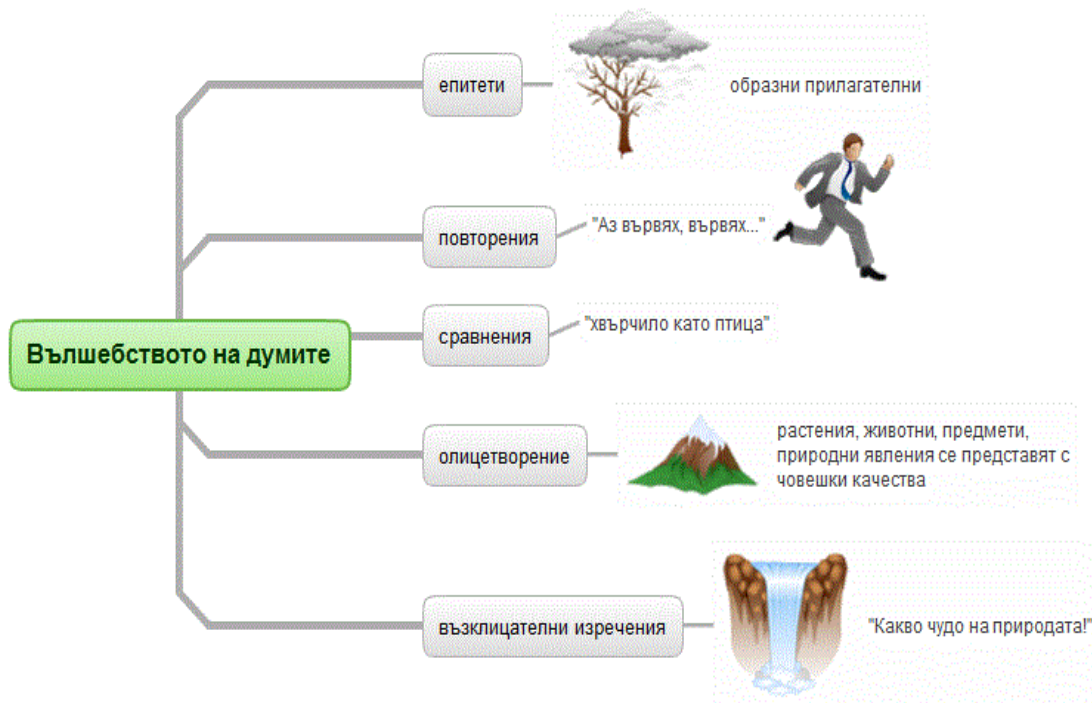
Добре е да се добавят изображения навсякъде в мисловната карта - това освен по-горе посочените предимства, ще създаде стимулиращ баланс между визуалните и езиковите умения на учениците и ще подобри зрителните им възприятия (Фиг. 3);

Фиг. 3

Необходимо е да научим учениците да използват цветово разнообразие - цветовете стимулират паметта и творческата мисъл, те вдъхват живот на изображенията и ги правят по-атрактивни.

- Въвеждане на ключови думи – те са ключът към успеха на запаметяването. С една дума могат да се отключат много картини и мисли.
- Създаване на връзки между отделни елементи на мисловната карта. Мисловната карта трябва да бъде логична: да съблюдава отношението между елементите - кое след кое следва и кое към кое се отнася. Добре е на мисловната карта да има повече от 7 елемента. Когато елементите са повече е лесно да се групират по-между си (Фиг. 4).

Фиг. 4

Осъществяване на междупредметна връзка може да бъде реализирано и на още едно ниво: учителят по български език и литература задава за домашна работа да запишат ключовите думи и изрази, които да включат в мисловните карти, а учениците сами или в екип трябва да ги групират и подредят в правилната последователност или разклонение.

За какво могат да ни послужат мисловните карти?

Това средство за запомняне или инструмент за надграждане на някаква идея може да бъде използвано за:

- ✓ учене

- ✓ планиране
- ✓ творчество
- ✓ разработване на проекти
- ✓ търсене на решения

Мисловните карти съществуват още преди появата на компютрите и информационните технологии. Най-лесният вариант е да се направят върху хартия, но може да се използват природни материали, рециклирани отпадъци и др. С навлизането на технологиите в процеса на обучение се даде възможност да се развият и междупредметни връзки в часовете по информационни технологии и български език и литература.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Лукова-Тодорина,
http://pedagogy.swu.bg/wpcontent/uploads/2012/04/Todorina_Interact_obrazov_sreda_2010.pdf.
2. Мариана Мандева, Ренета Минчева Българско списание за образование бр. 2, 2013 <http://www.ciela.net/download/education/e-Obrazovanie%202007%2011%2024.pdf>;
3. Учебна програма по български език и литература, компонент Литература за V клас (общообразователна подготовка), Приложение № 8, т. 8
4. <http://mastermind.bg/for-me/item/275-super-cool-article-about-the-method-of-mind-maps>
5. <http://mastermind.bg/for-me/item/272-learning-congratulations-now-you-can-learn-anything>